Nieuwsbief no. 21 **juni 2015**

NATUURGEBIED 't ZWANENBROEKJE

www.zwanenbroekje.nl

't Zwanenbroekje is een particulier initiatief, in 1992 gestart, waarbij landbouwgronden werden omgezet in natuur. De overheid wil natuurbeheer door particulieren stimuleren. 't Zwanenbroekje is hiervan een voorbeeld. Bij de inrichting van het gebied wordt gestreefd naar een zo groot mogelijke variatie passend bij het landschap, zodat zoveel mogelijk planten en dieren zich er thuis kunnen voelen. Het gebied vormt een stapsteen in de ecologische verbindingszone door de Ooijpolder tussen de stuwwal bij Ubbergen en de uiterwaarden langs de rivier de Waal. 't Zwanenbroekje werkt samen met het IVN, afdeling Rijk van Nijmegen

Het belang van heggen en hagen in het landschap; Marion Luijten

Heggenleggen is een techniek van meer dan 2000 jaar oud, die ervoor moet zorgen dat een heg gezond en dicht blijft. Heggen hebben eeuwenlang een belangrijke rol in het landschap vervuld. Het is een bepaalde ingreep die ervoor zorgt dat een haag ondoordringbaar wordt. De struiken, vooral meidoorn, worden neergelegd en in elkaar geweven en zo ontstaat een ondoordringbare haag. Toen er nog geen prikkeldraad was, zorgde een netwerk van dicht vervlochten struiken rond de weilanden ervoor dat het vee niet kon ontsnappen.

Vooral werden heggen gebruikt om alleenstaande boerderijen tegen indringers te beschermen en rond weilanden als veekering om het vee op het perceel te houden. Het was ook een belangrijke leverancier van hakhout, geriefhout, vruchten en kruiden. Toen de Romeinen onze streken binnendrongen, werd hun opmars onder andere gestuit door de vele doornige gelegde heggen die in onze streek voorkwamen. In zijn oorlogsdagboek "De Bello Galico" schreef Julius Caesar in 50 voor Christus: "Deze mensen hakken jonge boompjes om - zonder ze echter geheel door te hakken - en buigen en vervlechten in de breedte groeiende takken, voegen er doorn- en braamstruiken tussen en zijn zo in staat heiningen tot een verschansing als een muur te vormen, zodat men er niet door kan dringen en zelfs niet doorheen kan kijken".Tot de Tweede Wereldoorlog werd deze techniek veel gebruikt. Met de opkomst van de prikkeldraad verdween deze langzaam maar zeker.

Het ambacht van heggenlegger werd tot voor kort alleen nog in Engeland uitgeoefend, maar sinds twee jaar zijn er ook in Nederland weer heggenleggers actief. Zo is ook al enkele jaren tussen september en maart wekelijks een vaste groep vrijwilligers op 't Zwanenbroekje actief met de heggen bezig. Het doel is om in het gebied na 6 à 8 jaar de vele aangeplante meidoornstruiken te leggen. Dit om de biodiversiteit in het gebied te bevorderen en als veekering uiteindelijk het prikkeldraad in het gebied te kunnen verwijderen. Doornige hagen zijn een ideale woon-schuilplaats voor kleine vogelsoorten die er veilige nestgelegenheid vinden. Bij gemengde hagen is er altijd wel iets dat bloeit of

vruchten geeft. Ze beschermen tegen wind en hoe ouder een gelegde heg, hoe ondoordringbaarder zij wordt.

De heggenvlechters van ,t Zwanenbroekje hebben een cursus gevolgd onder de enthousiaste leiding van Lex Roeleveld van de Stichting Heg en Landschap. Maar door het samen veel te doen, leren we ook van elkaar.

De gelegde heggen (of houtwallen) vormen de grootste en belangrijkste groep binnen de vlechtheggen. Ze zijn er in vele vormen en mogelijkheid van toepassing. Op ‘t Zwanenbroekje gebruiken we veel een variant van de Maasheggenstijl, namelijk twee in plaats van drie niveaus. Om de 60 centimeter wordt een boom als staander gebruikt, om de heg te verstevigen. Indien er twee rijen bomen geplant zijn, kan de heg in elkaar worden gevouwen.

Bij alle heglegstijlen wordt met levende struiken gewerkt .De stam van de struiken wordt laag ingekapt, zodat de struiken in een hoek van 30 tot 40 graden neergelegd kunnen worden. Daar waar de heg is ingekapt, ontstaan nieuwe scheuten. Deze worden in het voorjaar in de heg gevlochten. De gelegde struiken vormen in het voorjaar een dicht en ondoordringbaar vlechtwerk van takken. De techniek hoeft maar eens in de 15 tot 25 jaar toegepast te worden. Wordt een gelegde heg niet gevlochten of gesnoeid, dan groeit deze natuurlijk weer uit tot een struikgewas.

Pas gevlochten

vele jaren later

<u>Enkele vrijwilligers berichten</u>

Vrijwilliger zijn op ‘t Zwanenbroekje is werken met plezier;. Sjaak van der Vlist.

Het werken als vrijwilliger op het Zwanenbroekje begon voor mij drie jaar geleden. Mijn broer Henk legde er al eerder met een paar mensen meidoornheggen.. Ik werd uitgenodigd om mee te doen. Wij gebruiken een bepaalde stijl, namelijk de Maasheggenstijl. Deze wordt veel toegepast. (zie het artikel over de heg in deze nieuwsbrief voor meer informatie).Het werken in de natuur geeft me veel voldoening en energie. Vanaf half maart worden in principe geen heggen meer gevlochten, omdat dan het groeiseizoen start. Dan doen we ander werk in het Zwanenbroekje.

In het begin was het moeilijk om een totaalplaatje van het werk te krijgen, maar naarmate ik meer werkbesprekingen en werkdagen bezocht, begon de natuurlijke waarde voor de gehele omgeving mij helder te worden. Een gedeelte van ‘t Zwanenbroekje heb ik nu "geadopteerd", en dat voelt als een stukje van mijzelf. Dit jaar begeleide ik een groep schoolkinderen bij hun natuurwerkdag. Onder begeleiding van enkele vrijwilligers verrichtten de kinderen verschillende werkzaamheden. Hun reacties aan het eind van de werkdag maken voor mij het werken als vrijwilliger op het Zwanenbroekje zeer aangenaam.

Ontboezemingen van een groot beverliefhebber; Henri Nijkamp.

Dit jaar werk ik meer dan andere jaren op dinsdag in ’t Zwanenbroekje. Onder de dinsdagochtend vergadering is de koffie lekker en gaat er ook altijd wel iets zoets rond om met diezelfde koffie weg te spoelen.

Mooi van het werk op ’t Zwanenbroekje, vind ik dat er veel te doen is. Zo werk ik graag bij de vogelkijkhut, wilgenbomen knotten en de meidoornheg leggen en bijhouden. De vogelkijkhut onderhouden we met snoeimateriaal. Om een aantal bomen moeten we gaas spannen omdat enkele bewoners van mijn geliefde werkgebied, een bevergroep, als levenstaak hebben om bomen om te knagen.

Heerlijk om daar te werken in de wetenschap dat de burchtbewoners vlak bij de vogelkijkhut op dat moment liggen te slapen in hun met schors bekleedde slaapvertrek. Wij vrijwilligers zijn de dagploeg, zij bevers de nachtploeg, een verdeling die ontstaan is door de mens. Enkele elzen en wilgen hebben wij voorzien van kippengaas zodat zij beschermd zijn tegen de krachtige beitels in de bek van de bever. Andere bomen die onbeschermd waren en op het menu van de bever stonden hebben het niet gehaald. De klassieke stomp met potloodpunt blijft dan over om als bijverschijnsel respect af te dwingen.. Ik geef het je te doen, een boom omver halen met je tanden in plaats van met een jiri-zaag en dan ook nog een keer in het nachtelijk donker.

Omdat ik lid ben van de bevergroep Nijmegen, heb ik op veel plaatsen leren zien hoe zij hun stempel drukken op hun leefomgeving. De burcht op het terrein van ’t Zwanenbroekje staat in de top vijf van alle burchten die ik gezien heb en dat loopt al aardig in de tientallen. Het is een prachtige vitale burcht waar continu aan gewerkt wordt. Wij kunnen spreken van een ruim onderkomen voor een bevergezin met twee mooie opgangen. Het ligt ook niet voor niets in de buurt van Ubbergen.

De burcht is een pareltje op ‘t Zwanenbroekje die de vele mensen die door het jaar heen een excursie in het gebied krijgen, haar prachtige bouwstijl laat zien en ervan genieten. Helaas hebben we eind juni een jonge bevers dood bij de burcht aangetroffen.

Maar zou ik een jaar een dier mogen zijn…….

De bever heeft weer toegeslagen

De burcht

De Japanse duizendknoop verslagen; Chris Peeters.

Het is mij als vrijwilliger gelukt om de Japanse duizendknoop op ‘t Zwanenbroekje te bestrijden! In de omgeving groeit deze plant uitbundig langs ’t Meertje en langs de Ubbergseweg. Bij ons terrein begon de plant op drie plekken te groeien aan de Landbouwweg die langs ’t Zwanenbroekje loopt..

Drie jaar geleden heb ik deze plekken afgedekt met landbouwplastic. Daarna zijn voortdurend, in het eerste jaar wekelijks, alle jonge scheuten weggehaald. Ik hoopte zo de plant uit te putten.

In december 2014 is het eerste stukje landbouwplastic weggehaald. De Duizendknoop bleek zo goed als dood, er kwam slechts een enkel miezerig scheutje op en andere planten nemen het roer al weer over. Ook op de twee andere plekken kan het plastic waarschijnlijk voor de winter eraf.

De gemeente Nijmegen heeft dit jaar het beleidsstuk Japanse duizendknoop gepubliceerd om de plant in de gemeente op verschillende plaatsen en met verschillende methoden te lijf te gaan.

Chris op het landbouwplastic!!

juni: geen Japanse duizendknoop meer!!

Uitbreiding: een nieuw terrein bij 't Zwanenbroekje

Na vijf jaar onderhandelen is 't Zwanenbroekje uitgebreid met een nieuw stukje van 1,3 ha. Dit veld ligt tussen de 1e Langkamp en de Landbouwweg. Wij onderling noemen het terrein "het paardenweitje" omdat tot twee jaar geleden hier pony's werden geweid. Het terrein bestaat uit drie stukken die iets in vegetatie verschillen, door een verschil in vochtigheid. Het middelste stuk is het natst en er groeit daar veel Pitrus, maar ook veel Hazenzegge. Opvallend dat aan de rand van dit stuk zeer veel Kamgras staat, toch wel een bijzondere soort.

Wij zijn dit jaar begonnen het gebied op plantensoorten met hun abundantie in kaart te brengen. We hebben tot op heden, juni, 53 plantensoorten aangetroffen, maar we blijven tot einde het groeiseizoen nog enkele keren inventariseren, omdat wellicht nog soorten gaan bloeien en daardoor makkelijker worden gevonden.

De wens is hier in de toekomst een grote natuurvriendelijke poel te laten uitgraven. Daarvoor zijn we bezig de benodigde vergunningen aan te vragen en gelden te verzamelen.

Plant-aardige berichten; Ben Polman

In augustus 2014 bezochten negen leden van de plantenwerkgroep van de KNNV-regio Nijmegen onder leiding van Sophie Hochstenbach de velden Eerste en Tweede Hogewei van het terrein

met hun laagten en natuurlijke oevers. In ongeveer twee uur tijd werden 139 plantensoorten gevonden.

In het terrein zijn tot op heden 12 zeggensoorten gevonden. Namelijk in de moeras en natte gebieden de Scherpe zegge, Oeverzegge ,Hoge cyperzegge, Blaaszegge, Valse voszegge en de Voszegge. In de drogere gebieden de Hazenzegge, Tweerijige zegge, Ruige zegge, Ijle zegge ,Gewone bermzegge en de Zandzegge.

Opvallend is de verspreiding van de Zeegroene rus(Juncus inflexus). De Zeegroene rus heeft licht gegroefde, ronde sprietachtige bladeren en heeft een blauw-grijsgroene kleur. Van Pitrus (Juncus effusus) zijn de ronde sprieten glad en heldergroen. In het natte oevergebied van de Achterste Aarland staan ongeveer 10 maal meer pollen Zeegroene rus dan in de andere natte oevers. In 2014 werden alle pollen Pitrus en Zeegroene russen geteld in de verschillende oevers. In de Achterste Aarland bestaat 22 % van het totale aantal russenpollen uit pollen van de Zeegroene rus(104 pollen Zeegroene rus ten opzichte van 369 pollen Pitrus). Bij de andere terrein is dat 0,2 tot 4 %. Deze terreinen liggen vlak naast elkaar, bezitten dezelfde bodem en worden even vaak en intensief door schapen begraasd. Ons doel is de ontwikkeling van deze russen in het terrein te blijven volgen.

De Grote boterbloem breidt verder uit. In 2010 vonden we deze plant niet, in 2011 scoorden vijf exemplaren, in 2013 50 en dit jaar vonden we 82 exemplaren in ons moeras.

Links een pol Zeegroene rus met grijs-blauw groene bladeren,
rechts ervan een pol Pitrus meer helder lichtgroen.